

Sociální trojčlennost (3): článek právně-politický

Ratmír Zoubek

Základním principem je rovnost. Rovnost před zákonem, rovnost šancí, rovnost v právní jistotě, rovnost v základních, minimálních jistotách sociálních, jako je např. starobní a invalidní důchod. O tuto rovnost a bezpečnost pečuje stát. Stát se neobejde bez moci. Jde tu o moc zevní, fyzickou, realizovanou např. policií. Stát, který by nevynucoval dodržování svých zákonů pomocí policie a soudů, by byl k smíchu. (Stejně tak by byla naopak k smíchu církev, která by snad vynucovala dodržování svých náboženských přikázání pomocí nějaké ozbrojené moci.) Nelze se, bohužel, obejít bez světských zákonů a bez toho, že jejich respektování bude vynucováno pomocí policie, soudů a trestů.

Tu se především naskytá otázka, kdo má být nositelem té státní moci, jakým způsobem tedy mají být vybráni vhodní lidé pro úřad např. presidenta, premiéra, ministrů, starostů atd.

Ve třetí době poatlantické, např. ve starém Egyptě, byl nejvyšším vladařem farao či král, který byl současně nejvyšším knězem. Vládl teokraticky, z vnuknutí, a jeho jasnozření bylo dědičné. Ve středověku již byla moc světská oddělena od moci církevní, ale úřad krále se dědil a věřilo se, že králem se člověk stává z milosti boží. Snad posledním skutečným zasvěcencem na trůně byl Karel IV. – Dnes by bylo naprosto nepřiměřené, aby se člověk stal skutečným vladařem na základě dědičného práva. Dnes už totiž není kontinuita vědomí mezi otcem a synem, jako bývala kdysi, ani se nedědí schopnost jasnozření. Dědiční monarchové, např. britská královna, mohou být leda symbolickými representanty státu, bez skutečné moci.

Někdo by si snad mohl přát, aby nejvyšším vladařem ve státě byl nějaký zasvěcenec. To by byl atavismus. Rudolf Steiner se důsledně vyhýbal jakékoli funkci ve státním aparátu. Říká také, že stát funguje tím lépe, čím je duchovnější. Stát zabezpečuje věci ryze hmotné, praktické; k tomu není zapotřebí zasvěcence a bylo by ho pro takovou pozemskou, neduchovní práci vlastně — škoda. (A také by bylo sporné, kdo je tím pravým zasvěcencem a kdo má o jeho výběru rozhodovat. Pochybných kandidátů — pseudozasvěcenců — by asi byly tucty tuctů.)

Teoreticky padá v úvahu i diktátor – samozvanec. Ale všechny diktatury v našem století skončily v potocích či řekách krve, i když každá zpočátku přinesla některá dílčí zlepšení. Diktatura samozvance tedy nepadá v úvahu.

Protože však někdo vládnout musí a protože vládnoucí osobnosti je třeba nějak vybrat, nezbyvá nakonec nic jiného než demokracie. K demokracii mají mnozí odpor, protože jsou si vědomi toho, že většina občanů není zralá k tomu, aby spolurozhodovala o řízení státu. Buď to jsou lidé primitivní, nemyslíci, emocionální, nebo sice lidé vysoké úrovně, ale bez zájmu o politiku. Přesto je demokracie schůdnou cestou a hlavně cestou jedinečnou. Schůdnou se tato cesta stává až tehdy, když se demokratickému rozhodování svěřují jen ty otázky, které je nutno ujednotit a na které si může učinit kompetentní názor každý svéprávný občan. Do demokratického rozhodování nepatří např. věci odborně — technické, odborně — ekonomické, neboť o těch si může učinit kompetentní názor vždy jen příslušná skupina odborníků. Do demokratického rozhodování nepatří ani věci kulturní, a to ani tehdy, když si o nich může každý učinit názor; tyto věci totiž není třeba ujednocovat. Není například třeba rozhodovat v parlamentě, zda mají na čelných stěnách školních učeben viset krucifixy či nikoli; to nechť si každá škola zařídí podle svého a rodiče nechť si školu pro své děti vyberou. — Podobně někdo snad poslouchá raději vážnou hudbu, jiný lidové písně, jiný dechovku. Každý zde má svůj vkus, není třeba to ujednocovat a zavádět pro všechny jednotně Bacha či Vlacha. Jednotný však musí být např. pořádek na silnicích, zda se má například jezdit vpravo a předjíždět vlevo či naopak. Zde se nemůže zaříditi každý „podle svého vkusu“. Kdyby se například ve Velké Británii mělo začít jezdit vpravo (jako v celé Evropě) místo vlevo (jak se tam jezdí dosud), byla by to typická otázka pro demokratické rozhodování, ať již v parlamentu nebo formou referenda. Vypočítat, kolik by stálo předělání výhybek, dopravních signálů atd. — to by bylo věcí odborníků. Výhody takového ujednovení evropské dopravy jsou jasné každému svéprávnému člověku. — Podobně si může každý svéprávný občan učinit názor na to, zda má být vojenská služba povinná či dobrovolná, zda mají být tolerováni odpírači z důvodů svědomí, zda má vojenská služba — bude-li povinná — trvat např. rok či dva roky. Nebo zda má být nárok na starobní důchod od 60 či od 65 let. Nebo zda má být státní podpora v nezaměstnanosti spíše větší nebo spíše menší. — Není třeba obávat se nekompetentního demokratického rozhodování, pokud budou tomuto „knížeti tohoto světa“, této světské, demokraticky zvolené a kontrolované moci svěřeny jen ty věci, které jí patří, tj. věci, které je nutno ujednotit a které jsou v principu srozumitelné každému svéprávnému občanovi.

Jako je i srdce samo trojčlenné, skládajíc se ze tří vrstev a majíc i cosi jako maličký vlastní „mozek“, tak je i státní moc sama v sobě trojčlenná. Již Montesquieu poukázal na to, že se tato moc dělí na moc zákonodárnou, soudcovskou a výkonnou:

Moc zákonodárná je právně-politickým orgánem v nejužším slova smyslu, takřka jakoby „srdcem v srdci“.

Moc soudcovská stojí jaksi jednou nohou na půdě článku právního, druhou nohou na půdě článku duchovního. Každý rozsudek má mít koneckonců výchovný význam. A výchova patří do kulturního článku. Soudce má být také nezávislý na státní moci. (Dokonce i atavismus soudcovských talárů, jakýchsi téměř jakoby kněžských rouch, naznačuje cosi jako dozvuk dávné duchovnosti, byť v právnícké metamorfóze)

Moc výkonná, to je především policie, armáda, dozorcí vězňů, exekutoři atd. Tyto ozbrojené složky zajišťují bezpečnost občanů. Bezpečnost si však lze také koupit. Mohu si ji koupit i tím, že si koupím zámek ke dveřím. Mohu si ji koupit i tím, že uzavřu smlouvu se soukromou firmou, která se zabývá střežením např. obchodních domů, bank atd. – Stojí tedy moc výkonná jaksi jednou nohou na půdě článku právního, druhou na půdě článku ekonomického.

Důležitým rysem státní moci, na který poukázal již W. Humboldt, je to, že její kompetence je v podstatě jen negativní. Stát jedná oprávněně, když zakazuje věci jednoznačně špatné, překračuje však svou kompetenci, když nařizuje věci dobré. Stát může například zakázat učitelům nějaké surové trýznění dětí. Nemůže jim však kompetentně nařídít, jak mají správně vyučovat třeba hudbě. – Stát může lékařům zakázat používání metod vysloveně nebezpečných či škodlivých, může lékárníkům zakázat např. volnou distribuci omamných látek či prostředků pro potrat, ale není kompetentní určovat, která léčebná metoda či který lék je lepší. Stát může třeba zakázat, aby někdo rušil souseda hlučnou hudbou, ale není kompetentní vydávat zákony, jak se má muzicírovat. Stát může zakázat příliš rychlou jízdu auty, ale není kompetentní vyrábět auta. Souvisí to mj. s tím, že o oněch zákazech, jako je např. zákaz volné distribuce prostředků pro potrat, zákaz hlučné hudby bez zvukové izolace prostoru či zákaz příliš rychlé jízdy, si může učinit v hlavních rysech kompetentní úsudek každý svéprávný občan. Každý občan si však nemůže učinit kompetentní úsudek o nejlepším způsobu léčení, nejlepší hudbě či nejlepším způsobu výroby aut. A není ani třeba a také ne žádoucí stanovit snad zákonem, která léčebná metoda, která pedagogika či která výroba

aut je nejlepší. Naopak: Čím větší bude prostor pro pestrost a tvořivost, tím lépe. Každý učitel také musí pracovat metodou, kterou on sám dle své povahy – pociťuje jako přiměřenou. Kdyby mu stát vnucoval metodu jinou, snad i lepší, ale jemu osobně cizí, stala by se tato lepší metoda v rukou tohoto učitele metodou horší. Právě tak stát nemůže např. nařídít malířům nejlepší sloh pro malování obrazů, ale může – eventuálně – zakázat veřejné vystavování pornografie. Každý zhruba ví, co je pornografie, ale Gouginovy obrazy, Kafkovy spisy či Máchův Máj neocenil za jejich života skoro nikdo, nejméně pak státní úřad se svou konzervativností a se svými právníckými definicemi.